

KÖZGAZDASÁGI
D 6372

EGYETEM

D 6372

IRTA

BALOGH ELEMÉR

A magyar gazdák kassai kongresszusán tartott beszédének kapcsán ezen tanulmányt a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi s a kereskedelmi miniszter urak figyelmébe ajánlja

a szerző.

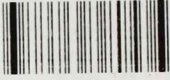

BUDAPEST

A STEPHANEUM NYOMÁSA

1900

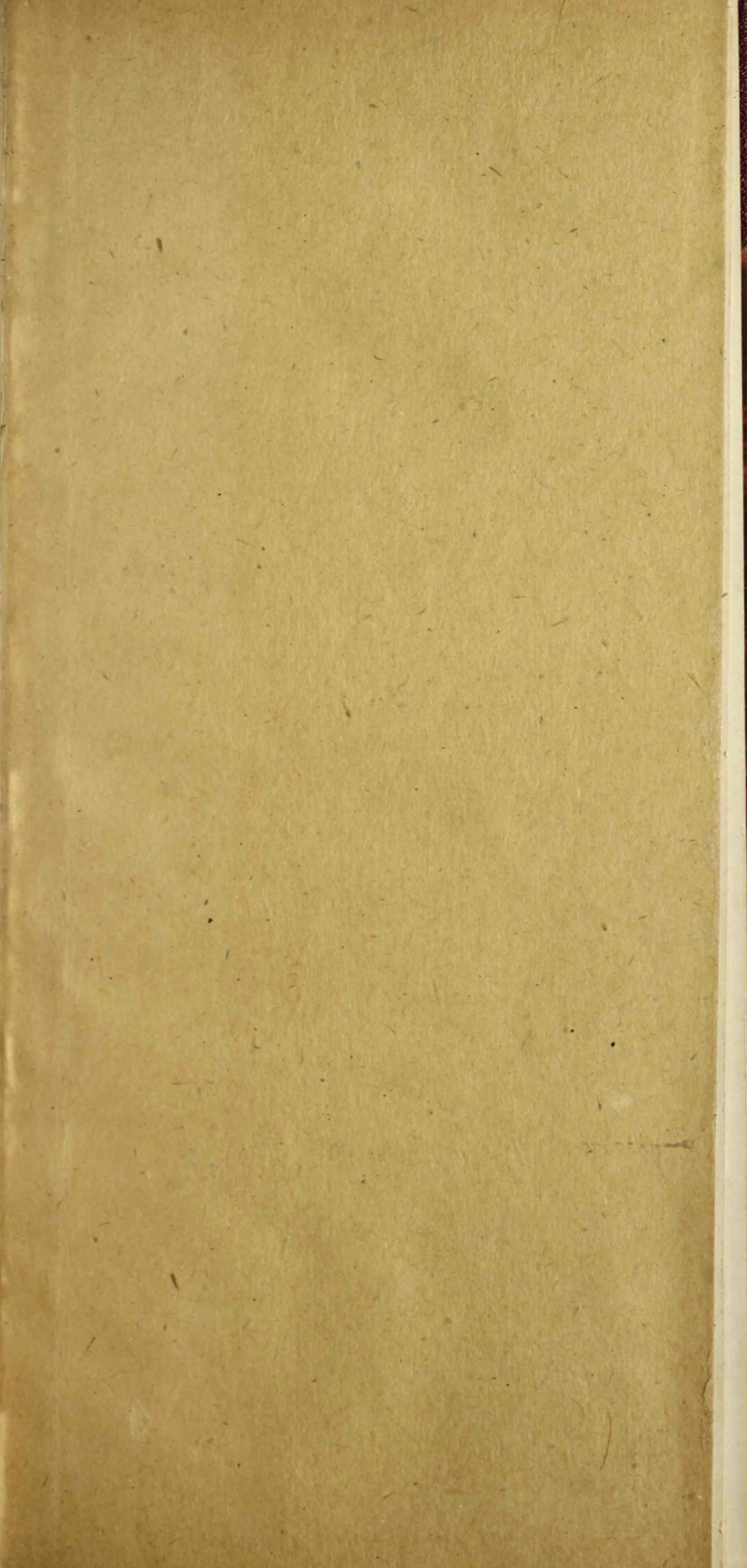
BCE KK

168961

0 6372

KÖZGAZDASÁGI EGYETEM

IRTA

BALOGH ELEMÉR.

A magyar gazdák kassai kongresszusán tartott beszédének kapcsán ezen tanulmányt a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi s a kereskedelmi miniszter urak figyelmébe ajánlja

a szerző.

BUDAPEST

A STEPHANEUM NYOMÁSA

1900.

1986

D = ~~XXXXXXXXXX~~ GÉZA.

7009 AUG

ALLIANCE LIBRARY
KÖNYVTÁR

D 6372

A KERESKEDELEMÜGYI miniszter, mikor hivatalát elfoglalta : kiadta a jelszót, hogy «*mélyebben kell szántani*». Azt is mondta később, hogy «*gyárakat fogunk csinálni, bárhonnét vesszük is a pénzt*». Tavasszal pedig azt olvastuk valamelyik iparközlönyben, hogy a kereskedelemügyi miniszteriumban harminczegy új «*magyar*» gyár alapítása ügyében folynak tárgyalások, de a vállalatok létesítői javarészt *osztrákok és németek*.

Hiába szántunk tehát mélyebben. Az eke magyar földet hasít ugyan, de csak azért, hogy idegenek vagyonát gyarapítsa. Jómagunk pedig már csak azért is hálásak lehetünk, ha egyáltalában foglalkoztatnak bennünket.

Ezek a körülmények indítottak arra, hogy ezt a kérdést behatóbb tanulmány tárgyává tegyem s annak eredményéről beszámoljak.

Nem szorul bizonyításra, hogy a népek sorsát ma már gazdasági erejük dönti el. A küzdelemben az marad fölül, amely gazdaságilag erős. Szegény nemzet eltűnik a föld színéről, épp úgy, mint ahogy a proletár is elmerül a mindennapi élet forgatagában.

Pedig ma még szegények vagyunk ; mindazonáltal igényeink, ennek daczára, nagyra nőttek.

Ismeretes különben, hogy ezek a gyors fejlődéssel járó fogzási bajok. Hogy a mostoha viszonyok miatt elmaradt országot minél rövidebb idő alatt a nyugati kulturállamok

színvonalára emeljük: *idegen pénzzel*, nyakra-főre importáltuk a külföld újításait. De emellett is csak a látszat után indultunk s a külsőségekre fektettük a fösúlyt. Innét van, hogy nem egyszer tetőztünk be oly épületet, melynek alapját jóformán még meg se vetettük. Így aztán nincs mit csodálkozni azon, hogy, az állam hatalmas támogatása daczára is recseg-ropog, sőt, hogy összeomlással fenyeget bennünket.

Külföldi tőke csak akkor végezhet nálunk — nemzeti szempontból — produktív munkát, ha, egyenlő minőség mellett, az eddiginél olcsóbb árút ad a magyar fogyasztónak, vagy ha legalább is türhető egzisztenciát biztosít a magyar munkásnak s módot nyújt neki arra, *hogy keresményéből valamit meg is takaríthasson*. Egyszóval: *ha hozzájárul az ország vagyoni gyarapodásához*.

Ehelyett idegen hitelezőink tisztára csak fejős tehénnek tekintik az országot. Mert hiszen az általuk itt termelt gyártmányok nagy része, valljuk be őszintén, silányabb és drágább a külföldi készítményeknél, a haszon pedig külföldre vándorol. Szociális tekintetben is vajmi kevés történt eddig nálunk s így az alsó néprétegek és munkások helyzete a nemzetnek még ma is nyílt sebét képezi.

Sokan az Ausztria határán fölállítandó vámsorompóktól várják a megváltást. De bármily előnyökkel kecsegtessen is az önálló rendelkezés, mégis óvakodnunk kell attól, hogy túlzott reményeket fűzzünk hozzá, ha gazdaságunkat *egészséges irányban* akarjuk fejleszteni. A védvám, az imént kifejtett okokból, csak növelné azt a tributumot, melyet a magyar fogyasztó közönség — *vállalkozási haszon* czímén — a külföldnek fizetne.

Mindezt csak azért voltam bátor előre-bocsátani, hogy jobban rávilágíthassak a jövő föladataira, melyek abban csúcsosodnak ki, hogy gazdasági életünket, lehetőleg *saját erőnk*ből, *nemzeti alapon* szervezzük.

Ehhez persze *pénz* is kell, amiben ma még nem igen bővelkedünk.

Ha a külföldet el akarjuk kerülni: más úton, mint *megtakarítások* által pénzhez nem juthatunk.

Az is világos dolog, hogy csak akkor tehetünk félre valamit, *ha többet keresünk, mint amennyit elköltünk*.

Oda kell tehát törekednünk, hogy egyrészt minél többet produkáljunk s minél több *új értéket* teremtsünk, másrészt pedig, hogy igényeinket leszállítsuk.

Új értéket azonban, a földből s az anyagból, csakis tőkével, munkával és szakértelemmel hozhatunk létre.

Ami a tőkét illeti, azt — amint már megjegyeztem — *egyelőre* még a külföldön kellene beszereznünk. Munkáskézben azonban már nem szenvedünk hiányt s így *főtörekvésünket ez idő szerint* csupán a *szakértelem fejlesztésére* s a *takarékosság előmozdítására* kellene fordítanunk. Mert ez fog bennünket kezdetben szellemileg, később már anyagilag is függetleníteni a külföldtől.

És így eljutottunk volna a baj tulajdonképpeni forrásához.

A mult legnagyobb hibája az volt, hogy nem nevelt mindjárt kezdetben derék iparosokat, gyárosokat, kereskedőket és bankárokat. *Erre* kellett volna — kétes sikerű vállalatok istápolása helyett — a milliókat áldozni s akkor ma *szilárdabb alapokon nyugodnék* *közgazdaságunk* s nem volnánk kénytelenek, *óriás fizetéssel, idegen szakértőket importálni*.

Mert mutasson valaki, egy-két kivételtől eltekintve, virágzó vállalatot, melynek megalkotója, vezetője, nem bevándorlott erő.

Igaz, hogy fajunknak csak javára válhatik, ha efféle tehetséges, szorgalmas és kitartó elemek nálunk megtelepsznek s tüzhelyet alapítva, beléolvadnak a magyarságba. De nemzeti szempontból még sem tekinthetjük közönyösen, hogy maga a magyarság — alább kifejtendő okokból — éppen a legfontosabb gazdasági s a legjövedelmezőbb kereseti ágaktól tartja magát teljesen távol. Bankárok, gyárosok, iparosok és kereskedők között magyar származásúra csak elvétve bukkanunk.

A magyar csak a földhöz ragaszkodik. De, amint a statisztika bizonyítja, ahhoz sem annyira, hogy konzerválni tudná. Főuraink — dicséret adassék a kivételeknek — tétlenül élvezik az öröklött vagyont. A földműves nép sötét tudatlanságban leledzik, többnyire szegény s el van adósodva. Ami pedig az u. n. *középosztályt* illeti, mely arra volna hivatva, hogy vezető szerepet játszik az ország gazdasági életében: csupán a gazdálkodásért lelkesül, ha ugyan van min gazdálkodnia. Ha csak teheti: dáridókat csap, négyes fogaton jár, dagadó kebellet ölti magára díszruháját, elmélyed családfájában és czímerében, — de arról már fogalma sincs, hogy miféle kincs rejlik egy erdőbirtokban s hogyan kellene azt kiaknázni? Mert az sok gonddal, tanulmány-nyal, nagy munkával jár, erre pedig a magyar ember csak kivételesen hajlandó. Ezt menteni s az odiumot a múlt és jelen viszonyokra hárítani nem lehet.

Az erősen megterhelt birtokot aztán még föl is aprózza fiai között, kik a legtöbb esetben nem a jövedelmet, hanem a családi

hagyományokat tartván szem előtt: minden igyekezetüket oda fordítják, hogy könnyelműség tekintetében apjuk mögött el ne maradjanak.

Így kerül idegen kézre a föld.

Ha aztán ifjaink nyakára hágtak az apai jussnak: tisztviselőknek csapnak föl, mert ezt tartják nevükhöz és származásukhoz a legméltóbbnak.

Pedig sikamlós pálya ám ez nagyon, különösen ha csak igényekkel lép valaki a hivatalnokoskodás útjára. Úgy szokott esni, *hogy a gyermekek — fiúk, leányok egyaránt — már lejjebb csúsznak egy fokkal a társadalom lépcsőjén.* Az öseire büszke család fia, ha van benne még elég erkölcsi tartalom: ellen tud ugyan állani a kísértésnek, életét azonban a poros akták között tölti. De ha ingatag jellemű: akkor bizony nem ritka eset, hogy tisztességtelen eszközökhöz is nyul, csakhogy föntarthassa — ideig-odáig — címerének elhomályosuló fényét. Ez a viczinalizmus kezdete.

S mi lesz a leányokból? Hozomány hiján nagy részük -pártában marad. Hogy az ily magára maradt teremtés aztán mégis megélhessen, napestig kopogtat az írógépen, avagy nyugtákat állít ki valamely hivatalban. Így morzsolják le napjaikat ezek a szánandó lények, *kik jobb módhoz voltak szokva,* csendesen, örömtelenül, anélkül, hogy élveznék az életet s *hogy a fajföntartást czélzó fönséges hivatásukat betölthetnék.*

Az ily élet nyomában mi fakad? Szegénység, nyomor s nem ritkán — erkölcsi züllés!

Ezek a dolgok pedig egyenesen a fajki-merüléshez vezetnek. Egyéb sors nem várhat a mai forgatagos időben oly nemzetre,

mely földjét, vagyonát konzerválni nem tudja s mely, ezenkívül, a *produktív munka minden nemétől még irtózik is!* A török nemzetnél jobb példára alig utalhatunk.

Pedig nem a vérben van a hiba, hanem a hiányos nevelésben. Első sorban is a *nép* oktatására kellene nagyobb gondot fordítani. Igaz, hogy ehhez milliók kellene, de jövedelmezőbb állami befektetés ennél nem is képzelhető.

A *középosztály* urhatnámságának is leghatóságabb ellenszere a helyes nevelés. Meg kell vele értetni, hogy a *legnagyobb hóbort az okatlan előítélet a produktív pályák iránt* s hogy csak becsületes munka révén emelkedhetik valaki embertársai fölé. Föl kell továbbá ébresztetni már a gyerekekben az ambíciót s az anyagi helyzet javítására irányuló törekvést. A nemes önérdek, ebben az esetben, nemzeti érdek. Ezt fölkelteni és istápolni nemcsak hogy nem hiba, de egyenesen kötelesség.

Mindez persze csak üres jelszó marad, ha nem gondoskodunk egyúttal arról is, hogy ifjú nemzedékünk, *szakértelem mellett* még a társadalmi álláshoz szükséges *műveltségre* is szert tehessen.

A legfelső szaktanfolyamok manapság a kereskedelmi akadémiák és a felső ipariskolák.

Nem szeretném lefokozni ezen tiszteletreméltó intézetek működésének eredményeit. Azt azonban minden elfogulatlan embernek be kell látnia, hogy az a fiatal ember, aki, ott 17—18 éves korában befejezte tanulmányait — hacsak, mint *autodidakta*, vasszorgalommal tovább nem képezi magát — nem tarthat igényt arra, hogy *művelt* embernek szakképzett gyárosnak, iparosnak, kereskedő-

nek, vagy pláne pénzügyi tekintélynek tartassék.

A finyásabbak s azok, kik kevésbbé élelmesek: a kényelmes és biztos irodai munkára adják magukat s tetterejük *a viszonyok s élelmesebb társaik ócsárlásában merül ki*. Arra azonban már lusták és indolensek, hogy önjerejükből szakmájukba belemélyedjenek s ekként pótolva a kvalifikáció hiányát: az élelmesek haszonlesésével a *tisztességet, a tudást és szakképzettséget* állítsák szembe.

Különben ez természetes következése a rossz vezetésnek. Gyöngé alapokon nehéz valami szilárd alkotmányt fölépíteni. Az ifju örül, hogy lerázta magáról az iskola porát s mire elég érett lesz arra, hogy tudatlanságának s hiányos kiképeztetésének bénító hatását fölismerje: akkor már rendesen erőt vett rajta a fásultság, vagy pedig a családföntartás gondjai szegik szárnyát további törekvésének.

Másként cselekszik élelmesebb társa. Arról, hogy hivatása megválasztásában az *önérdeknél magasabb szempont* vezérelje, vagy, hogy az életet, melynek sodrába oly fiatalon belekerül, nemesebb oldaláról fogja föl: szó sincs. Hézagos műveltségénél fogva könnyen túlteszi magát a *«kicsinyes»* erkölcsi, gazdasági és társadalmi szempontokon. Födolognak azt tartja, hogy minél rövidebb idő alatt meggazdagodjék, ügyet sem vetve a köz, vagy embertársai érdekeire. A pillanat embere marad, ki a játékos szenvedélyével aknáz ki minden kedvező alkalmat, anélkül, hogy cselekedeteinek következményeivel, avagy gazdasági kihatásával törödnék. Hogy is történhetnék ez másként, mikor gyermekkor óta csak rossz példát lát maga előtt s az a légkör, amelyben él, rendesen már telítve

van ezekkel az elvekkel? A gyakorlati élet sem oktatója jobbra.

Igy terem meg aztán a tisztességtelen verseny s az uzsora, ez a spekuláczió s egyéb társadalomgazdasági kinövéseknek melegágya.

Az egész dologban pedig az a legelszomorítóbb, hogy efféle alakok gyakran döntő szerepet visznek az egész országra kiható pénzügyi, ipari és kereskedelmi kérdésekben, résztvesznek a bankpolitika irányításában, sőt ezen a réven befolyást gyakorolnak még a politikára is. Hogy mindez, kivált kritikus időkben, mily örvényt rejt magában: tán fölösleges is bővebben megokolnunk.

Csodálkozhatunk-e, az előadottak után, a produktív pályák *ezen neme* iránt táplált előítélet fölött, midőn — úgyszólván — kényszerülve vagyunk arra, hogy a foglalkozást a személyekkel azonosítsuk? Kelthet-e megütöközést az az előszeretet, melylyel az apák fiaikat *lateinerekké* nevelik, midőn az előbbi mintegy sztigmatizálja azt, aki annak szenteli magát?

Az egyetemet végzett jövője nem valami biztató ugyan, de ott legalább művelt embert faragnak belőle s képessé teszik arra, hogy a *közvélemény által elfogadott módon* keresesse meg kenyerét. Hogy jelenleg ez a legterméketlenebb pálya, mely a nemzetnek *éppen legértékesebb elemeiből proletárokat csinál*: néhány közgazdasági írón kívül ki is törődne vele? Kinek van sejtelve arról, hogy legkevesebbé sem közömbös, valjon Magyarország 17 millió lakosa közül egy millióval több vagy kevesebb ember foglalkozik-e *produktív* munkával? Kinek jutna eszébe, midőn általános elszegényedésről, gazdasági pangásról s egyre válságosabb viszonyokról panaszkodik, hogy, ha többen produkálnának, akkor

nemcsak a ma küzködők sorsa javulna meg, hanem számos új érték létrehozása által maga a nemzet is jobban élhetne, többet megtakaríthatna, miáltal csak a közvagyon gyarapodnék?

Ehelyett elsánczoljuk magunkat az *előítéletek* mögé s fiainkból köztisztviselőt, ügyvédet, orvost nevelünk. Megannyi improduktív pályák, melyeken már úgyszólván annyian hemzsegnek, hogy marakodásuk már-már tesületeik erkölcsi tekintélyét is aláássa.

Eközben pedig ölberakott kézzel nézzük, mint ragadják magukhoz a földet az idegeknek, mint fogják föl a meggazdagodhatás minden forrását s meglegszünk azokkal a morzsákkal, melyeket nekünk juttatnak.

Igy pusztul ki a nemzet s ha tovább is így haladunk: *egy-két emberöltő múltán nem lesz itt magyar más, csak a munkás, a szolga vagy a helota.*

A produktív munka iránti előítélet annyira belefészkelte már magát a közérzületbe, hogy még a legvirágzóbb telepek és vállalatok élete is többnyire megszűnik az alapító halálával. Míg a külföldi gyáros vagy kereskedő százados cégét büszkén vezeti tovább az utód: nálunk a fiú rendszerint szégyenli már apja mesterségét s úribb pályát választ, melyen az öröklött vagyont előkelő módon és sikerrel elpredálhatja.

Próbáljunk meg ilyen viszonyok között hatalmas ipart, virágzó kereskedelmet teremteni!

Hogyan lehessen vállalatokat létesíteni, ha sehol sem akadnak *vezetésre* alkalmas emberek? Mert a fogyasztó közönség hazafiasságára appellálni kárbeveszett fáradság, mielőtt bizalmát kiérdemeltük volna.

Mit csináljunk a nagyszabású eszmékkal, ha a kivitelhez hiányoznak az erők s az eszközök?

Hogyan kísértsük meg az ország gazdasági ügyeit helyes mederbe irányítani, *mikor az arra hivatott minisztériumok* praktikus gondolkodású szakerők nélkül szükölködnek. Mert bármily elismeréssel adózzunk is a jelenlegi hivatalnokoknak: azt mégsem vonhatja kétségbe senki, hogy kizárólag jogászokkal s néhány mérnökkel nehéz dolog egy ország kereskedelmi, ipari és pénzügyi ügyeit szakszerűen intézni.

S hogyan védjük meg a nemzet gazdasági érdekeit a külföldön, midőn szakerők híján kényszerülve vagyunk azokat antagonistáinkra bízni. Igaz, hogy az utóbbi időben üdvös reformok is létesültek ezen a téren, de nem eléggé kiterjedt mértékben. Gazdasági szakértők kiküldése rendkívül fontos. Nemcsak az a célja, hogy érdekeinket képviselje s az ottani viszonyokat tanulmányozza, hanem, hogy a czélszerű intézményeket nálunk portálja, vívmányait meghonosítsa, a gazdasági föllendülés okát és eszközeit ellesse, a künn szerzett benyomások és tapasztalatok révén itthon a kezdeményező szerepét játssza, nemkülönben, hogy azon módokról és eszközökről gondoskodjék, melyekkel a hasznos intézmények nálunk is létrehozhatók volnának és prosperálnának, mindenekfölött pedig, *hogy fölvilágosítson bennünket arról: mit érdemes, mit lehet ottkünn tanulmányozni, hol, mikor, mennyi idő alatt, mi úton-módon, mi áron?* Ez ösztönözné honfitársainkat arra, hogy hosszabb időre kiutazzanak s magukat ott szakszerűen kiképezzék. S az a szellemi töke, melyre künn szert tehetnének, már egymagában véve is kiszámíthatatlan mértékben gyarapítaná a nemzeti vagyont.

Ettől eltekintve: a gazdasági konstellációk

manapság oly gyorsan változnak, hogy csak az boldogul, aki tág látókörrrel bír, az események hordóerejét fölfogja s magát azokhoz idejekorán alkalmazza. Ez nemcsak egyes emberre nézve áll, hanem áll országokra s nemzetekre nézve is. A közlekedés gyorsasága, a telefon s a táviró folytán a világpiacz állása ma már döntő befolyást gyakorol az ország gazdasági ügyeire. A modern ipar tudományos alapon fejlődik. A verseny pedig az anyag, az idő s a munkaeszközök alapos kihasználását, valamint a munka czél-szerű beosztását követeli. Mindehhez járul még, hogy napjainkban a *gazdasági kérdések szétválaszthatatlanul egybefonódnak a szocziális kérdéssel*. A munkások és alkalmazottak millióit nem szabad gépeknek tekintenünk, hanem tisztelnünk kell bennük a magasabb rendű élőlényt, az érző és gondolkodó embert. Szóval: *respektálnunk kell természetes jogait. Oly irányban kell tehát fejlődünk, hogy törekvéseink csődöt ne mondjanak s forradalomhoz ne vezessenek.*

Ennek első és főfeltétele az, hogy a gazdasági fejlődés összes tényezői *harmonikusan* működjenek, hogy minden gazdasági akció alapja a *tisztesség* legyen, jövője pedig a *humanizmusban* lelje föl biztosítékát.

Hogy a gazdasági élet irányítói és tényezői ennek az érdekes, mondhatnók fenkölt hivatásnak megfelelhessenek, ahhoz ma már *sokat kell tanulniok, sőt világműveltségre kell szert tenniök*. Az *ilyen* közgazdasági műveltséget azonban az ifjú sem az egyetemen, sem a kereskedelmi és ipariskolákban el nem sajátíthatja.

A jogi egyetem nem nevel produktív munkára; nem ébreszti föl hallgatóiban az önállóságot, a vállalkozási szellemet s nem fejleszt

gyakorlati érzéküket. A technika egyoldalú szak-képzettséget nyújt. A kereskedelmi akadémiát végzett fiatal ember pedig tudja ugyan, hogy mi fán terem, például, a rombdodekaéder, sőt tisztában lehet, esetleg, még a butilalkohol vegyi képletével is, de fogalma sincs arról, hogy Berlinben s a német Chemnitzen két év alatt, a Birmingham mellettfekvő Leedsnevű városban pedig három év alatt perfekt szövőgyári művezetőt vagy igazgatót nevelnének belőle. Olyat, aki képes volna Magyarországon az angolokkal versenyző szövőgyárat szervezni, vezetni.

Pedig ha lett volna oly intézményünk, amely *ilyen* irányban adott volna utbaigazítást törekvő ifjainknak: lehetetlen, hogy egymásik kedvet ne kapott volna a tanulmányúthoz s hogy ez úton föl ne lendült volna a magyar szövő-ipar.

Ezt az eredményt *idegen vállalkozók* állami támogatásával elérni nem lehet s ilyen alapon nem is juthatunk messzire.

Oly közgazdasági jellegű intézetre volna tehát szükségünk, ahol az ifju agyát módszeresen *előkészítik* ezen gyakorlati föladatok megoldására. Arra kellene fektetni a fösúlyt, hogy szaktudása szolid alappal bírjon, hogy járatos legyen minden gazdasági kérdésben. *Ezzel megkönnyítik neki a pályaválasztást is*, mert *öntudatosan* követheti hajlamait, ha tájékozni tudja magát. *Könnyebben fordulhat, továbbá, valamely specziális szakma felé s nem lesz kénytelen a sötétben tapogatódzni.* Manapság még az ambiciózus ember is letörik, mert ereje kimerül a próbálgatásban, mielőtt még rátalált volna az igazi ösvényre.

A nemzetre nézve tehát életkérdés, hogy ily irányú intézmény mielőbb létrejöjjön.

Azt mondhatná erre valaki, hogy a külföld el van enélkül, minek kellene az hát nekünk?

Erre válaszunk a következő.

Igaz, hogy a külföldön nincsenek efféle jellegű tanintézetek. De ott nincs is szükség rájuk, mert a természet már *beléoltotta* az emberekbe azokat a tulajdonságokat, melyeket nálunk az ifjuságba előbb még *belé kell nevelni*. Értjük a *produktív munka szeretetét, a vállalkozási szellemet s a takarékoságot*. Nálunk mindez merőben hiányzik. Továbbá, a külföldön a gyakorlati élet úgyszólván folytatását képezi az iskolának. Az angol ifju is belejut 18—19 éves korában az élet sodrába. De az úgynevezett *clerk*-okban, amint *Széchenyi Imre* gróf a főrendiházban hangsúlyozta, *reális* életre nevelik őt. Nálunk a gyakorlati élet ennek épp ellenkezőjét cselekszi. Rossz példával jár elül, mert nélkülözi a realitást, sőt gyakran a tisztességet is. *Ilyen* iskola nem nevelhet tetterős, kötelességtudó generációt. Azt sem szabad továbbá figyelmen kívül hagyni, hogy elmaradt országunk közgazdaságilag fejlett országok közé van ékelve. Kétszeres erőt kell tehát kifejtenünk, hogy el ne bukjunk a versenyben.

De fontos missziót teljesítene a kontemplált közgazdasági egyetem még azért is, mivel a közgazdasági pályákra készülő fiatalembereket *megismertetné szociális kötelességeikkel*. Hiszen Anglia példája eléggé mutatja, hogy a munkást védő törvények csak akkor biztosítják a társadalmi békét, *ha a közfel-fogásban gyökereznek*.

Az élelmesség is csak akkor bűn, ha önzéssel, haszonleséssel és könyörtelenséggel párosul; — erényszámba megy azonban, ha megfér a humanizmussal és méltányossággal.

Ezeket volna hivatva a tervezett egyetem az ifjuságba plántálni, *hogy közgazdaságunk*

további fejlődésének kiindulási pontja és alapja a tisztesség lehessen.

Az állam milliókat áldoz évenként a fondperdu iparvállalatok támogatására. Miért ne alapíthatna s tarthatna fenn egy *közgazdasági egyetemet* is, mikor ez nem is volna áldozat, hanem befektetés. S ha ez az egyetem az állam kezdeményezésére létrejönne: kétségtelen, hogy maga a társadalom, első sorban pedig az érdekelt körök lelkesedéssel támogatnák ezen intézmény ügyét, még pedig nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is.

Így nevelnénk tetterős, kitartó, humánus gondolkozású, munkás nemzedéket, megvetve ezzel az ország jólétének *alapjait*. Ez volna az az ösvény, mely a nemzet *társadalmi* békéjéhez s boldogulásához vezet.

Korai volna, hogy belebocsátkozzam a részletekbe. Csupán arra szorítkozom tehát, hogy röviden körvonalozzam egy ily, az államszolgálat némely ágára is kvalifikáló közgazdasági egyetem tervét és föladatait.

Nézetem szerint egyelőre elegendő volna, ha *két éves* tanfolyam létesíttetnék, melybe minden, reáliskolát, gimnáziumot, kereskedelmi akadémiát és felső ipariskolát végzett fiatalember fölvetethetnék.

A *tandíjat* célszerűnek tartanám teljesen mellőzni, sőt gondoskodni kellene arról, hogy a szegénysorsú fiatalember, ha *komoly törekvésű és tehetséges*, még anyagi támogatásban is részesüljön. Sok erőt lehetne ily módon a produktív munka számára megnyerni, mely különben veszendőbe megy.

Miután a kereskedelem, ipar, gazdasági politika, pénz- és hitelügy ma már a legszorosabb összefüggésben állanak egymással: az új egyetem föladata — amint már jeleztem is — az volna, hogy a fiatalság *enczi-*

klopédikus gazdasági és szocziológiai kiművelésben részesüljön.

A tanításnak nem volna szabad fásasztó és érdektelen részletekbe bocsátkoznia, hanem arra kellene törekednie, hogy hű képét nyújtsa az *általános* gazdasági viszonyoknak s kimutassa az egyes gazdasági ágak közötti kapcsolatot, hogy a hallgatókat megismertesse a közgazdaság *minden ágával, harmonikus fejlődésének föltételeivel*, szóval, hogy *látókörüket bővítse*, szakismereteik további fejlesztéséhez a *kellő alapot megadja*, őket a *gyakorlati életre kiképezze*.

Fontosabb tárgyai lehetnének, hozzávetőleg, például a következők.

Főbb vonásokban: a nemzetgazdaság, társadalom-gazdasági politika, világkereskedelem továbbá az östermelés jelentősége és fontossága hazánkban, vámpolitika, kereskedelmi szerződések, a külföldi gazdasági képviselő s a szakminisztériumok célja és föladatai, tarifa és vasútpolitika, úgyszintén, gazdasági vonatkozásaiban, a nemzetközi-, kereskedelmi-, váltó-, köz- és magánjog.

Részletesebben volna előadandó: a kereskedelmi- és áruismeret, kapcsolatosan a kereskedelmi földrajzzal;

ipar, technológia, *gyárüzem, vállalatok alapításának módja, azok vezetése;*

a közgazdasági attasék és konzulok jelentésének, továbbá: külföldi vállalatok és *magasabb rendű szakintézetek* ismertetése, *kapcsolatba hozva behozatalunkkal, fogyasztásunkkal, kivitelünkkel s ezek számadataiból levont tanulságokkal;*

rendkívül fontos tárgy volna a *munkáskérdés beható ismertetése;*

továbbá: a *pénzügyi- és bankpolitika, a pénzügyintézetek alapításának, vezetésének módja, boldogulásának föltételei;*

a valuta, árszió, arbitrázs ;

úgyszintén, mivel minden boldogulás föltétele a helyes kalkuluson, a számadások s az eredmény könnyű áttekintésén és a renden alapszik: a *kereskedelmi számtan* s a *könyvvezetés* is fölveendők volnának a programba ;

a *német, francia és angol nyelveket* sem volna szabad mellőzni, különös súlyt fektetve a kereskedelmi terminológiára ;

végül: a keleti nyelvek számára külön, fakultatív tanfolyamot kellene létesíteni.

Első pillanatra ez óriás anyagnak látszik, mindazonáltal, ügyesen beosztott tanterv s *gyakorlati tanítási mód* mellett — nézetem szerint — könnyen volna két tanév keretébe beilleszthető.

S az ilyen érdekesítő program hogyan vonzaná a művelt ifjakat! Hiszen akkor nyílna csak föl a szemük s látnák azt, mennyivel érdekesebb, hasznosabb, tehát *művelt emberhez méltóbb* foglalkozás a *közgazdaság*, mint az az üres, szellemtelen, lélekölő, gépies, minden tettvágyat elfojtó s *a szegénységet terjesztő, inproduktív tisztviselői pálya*.

A közgazdasági egyetemet végzett ifjak közül — *a helyes nyomok ismereténél fogva* — számosan kapnának kedvet arra, hogy magukat bizonyos speciális irányban (addig, amíg azt itthon is megtehetik) külföldi szakiskolákon, gyárakban vagy intézeteknél kiképezzék s hazakerülvén: tapasztalataikat országunk javára s vagyonuk gyarapítására gyümölcsöztessék.

Akkor aztán nem lennének többé rászorulva, hogy *külföldiek* teremtsék meg nálunk a *magyar* ipart, akkor az *idegenek* nem meríthetnék ki az ország gazdagságának forrásait s nem ragadhatnák magukhoz a földet

s pénzügyeinek és kereskedelmének vezetését.

Ha a saját embereink közül kerülhetnének ki a bankárok, gyárosok, iparosok, nagykereskedők, nemkülönben konzuljaink s külföldi gazdasági képviselőink; továbbá, ha a miniszteriumok tisztviselői szakemberek volnának: akkor bizvást elmondhatnók, *hogy gazdasági életünk szilárd alapokon nyugszik*, minden ízében *magyar* s a nemzet jólétének és boldogságának forrása.

A külföldi tőke után egyelőre csak kamatot fizetnénk, de a szakértelem által létrehozott érték s a vállalkozó haszna már saját országunkat gazdagítaná.

Ezzel az eredménnyel egyelőre be is érhetnők. Idővel azonban — a megtakarítások s a vagyonszaporulat révén — talán teljesen emanczipálhatnók magunkat a külföldi tőke járma alól.

Mert ez a végső cél, ide kell törekednünk, ha szabadok akarunk lenni!

Igy képelem magamnak a menekvést a mai nyomasztó viszonyok karmai közül, így vélem útját egyengethetni a *fajföntartásnak*, megvetvén a gazdasági boldogulás szilárd alapjait.

Budapest, 1900 szeptember 24-én.

